

the Land Code. Consequently, this provision directly pointed to the need to apply Art. 130 Land Code for all purchasers of agricultural land, regardless of the way of such acquisition: from the conclusion of civil legal transactions to free land privatization.

Today, the requirements for the special legal personality of the farmers creating a farm are not in a special law, which, firstly, does not contribute to compliance with the requirements of the law on the rational and responsible use of agricultural land as the main national wealth, since the owners of these lands may become individuals, which will use them irrationally, and secondly, substantially narrowing the rights guaranteed by the Constitution of Ukraine to citizens, restricting the rights of only individual subjects.

According to the author, based on all the above, appropriate changes should be made to the land legislation, which would allow to assert and guarantee the priority of security norms when acquiring and realizing rights to land parcels as the main property of the state, society and every citizen.

Ключові слова: приватизація земель, земельна ділянка, правова охорона земель, земельна реформа, власність на землю.

Ключевые слова: приватизация земель, земельный участок, правовая охрана земель, земельная реформа, собственность на землю.

Key words: privatization of land, land plot, legal protection of land, land reform, land ownership.

ШМАТЬКО ГЛІБ ІЛЛІЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права*

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ БІОМАСИ У КОНТЕКСТІ ТЕРМІНА «БІОПАЛИВО»

Одним із провідних секторів економіки України, котрий нарощує обсяги розвитку, є діяльність пов'язана з видобуванням біоенергетичної сировини та перетворенням її у біопаливо (рідке, тверде та біогазу та ін.) тобто виробництво даної продукції сільгоспвиробниками.

Питанню правового регулювання виробництва біопалива присвячені праці Т. О. Коваленко та В. Ю. Уркевича та С. А. Оболенської та ін. Проблеми виробництва біопалива вивчали такі представники економічної науки, як: Г. Гелетуха, О. В. Дубровін, І. Г. Кириленко, Г. М. Калетнік, А. Шпичак та ін. Теоретичною основою стали дослідження вчених-фахівців у галузі аграрного, земельного, природоресурсного та екологічного права Одеської правової школи, зокрема Т. Є. Харитонової, І. І. Каракаша, Х. А. Григор'євої, К. М. Караханян, Є. О. Платонової, І. Є. Чумаченко та ін.

У найзагальнішому розумінні біопаливо – паливо, яке отримують, як правило, з біологічної сировини; це альтернативний традиційним вид

палива, що виробляється з нетрадиційного джерела енергії (біомаси) й різних видів енергетичної сировини. Енергія біомаси визначається як трансформована природою енергія Сонця. У процесі фотосинтезу рослини й дерева поглинають сонячну енергію, перетворюючи вуглекислий газ на карбогідрати (цукор, крохмаль і целюлозу), які і є біомасою. Найпоширенішим уже тисячі років залишається добре відомий спосіб використання біомаси – спалювання сировини. Розрізняються багато видів біопалива, серед яких: – тверде – тверда біомаса, що використовується як котельно-пічне паливо, в тому числі дрова, торф, тирса, тріска, солома, гранули та брикети, вироблені з біомаси, деревне вугілля й вуглиста речовина. Виробництво електроенергії й тепла з твердої біомаси сьогодні провадиться в основному шляхом спалювання у твердопаливних котлах для отримання пари високого тиску. Цей процес здійснюється за допомогою біомасових енергетичних установок; – рідке з біомаси – біопаливо дизельне, біоетанол, біобутанол, чиста олія, інші синтетичні палива, виготовлені з біомаси; – газоподібне – біогаз, тобто газ, що утворюється при мікробіологічному розкладанні біомаси чи біовідходів, твердих і рідких органічних відходів на звалищах, болотах, каналізації, вигрібних ямах тощо. За іншого підходу біопалива класифікують на: (а) деревні (деревина, відходи деревини, вторинна деревина, відновлювальна деревина), (б) агропалива (відходи агрокультур, тваринництва, переробки агропродукції, енергетичні культури) й (в) відходи (муніципальні і промислові відходи).

Як зауважує А. В. Пастух, з думкою якої ми погоджуємося, термін «біомаса» є родовим поняттям, яке включає в себе разом з сільськогосподарською сировиною ще й інші види останньої – продукти, відходи й залишки лісового господарства й технологічно пов'язаних з ним галузей промисловості, а також частину промислових і побутових відходів. Для виробництва кожного з названих видів біопалива застосовується власна сільськогосподарська сировина: (а) для біоетанолу – зернові й цукрові культури (кукурудза, тритикале, пшениця, сорго, просо, цукровий буряк), (б) біодизелю – олійні культури (соняшник, ріпак), (в) твердого палива – енергетичні культури й відходи, залишки рослинництва (мускантус, верба, тополя, стебла й лузга соняшника), (г) біогазу – відходи рослинництва і тваринництва [1, с. 355].

Перейдемо далі до з'ясування сутності терміна «біомаса», до тлумачення якого зверталися фахівці різних наукових напрямів. Наприклад, біомасою пропонують розуміти: (а) кількість живої речовини (в одиницях маси), що припадає на одиницю площі або об'єму; (б) вуглецевімісткі органічні речовини рослинного і тваринного походження (деревина, солома, рослинні залишки сільськогосподарського виробництва, гній, органічна частина твердих побутових відходів і торф). Як стверджують С. С. Дев'яткіна й Т. Ю. Шкварницька, біомаса – це органічні речовини, які утворюються в рослинах у результаті фотосинтезу і які можуть бути використані для одержання енергії. Учені ведуть мову про можливість виділення біомаси первинної, що є частиною наземного й водного рослинного світу (продукти лісу, водорості, інші рослини), і вторинної, що містить придатні для енергетичної утилізації відходи, утворені після збирання

і перероблення первинної біомаси, а також відходи органічні, що утворюються в результаті життєдіяльності людей і тварин. Уже є усталеним підхід, згідно з яким виділяють біопаливо (а значить, і біомасу) так би мовити 3-х поколінь. Як указують О. К. Золотарьова і Є. І. Шнюкова, перше покоління біопалива виробляють з істівних компонентів рослинної сировини, зокрема, із зерна кукурудзи, цукрової тростини, бульби маніоки тощо або пальмової, рапсової, соняшникової й соєвої олії. Найпоширенішими видами такого біопалива є біоетанол (80 % від загального виробництва рідкого біопалива), біодизель, рослинні олії й біогаз. Для вироблення біопалива другого покоління застосовують неістівні залишки рослинної сировини (стебла пшениці, кукурудзи, деревину тощо) або непродовольчі рослини, до яких відносять так звані енергетичні культури, – швидкоростучі дикі трави (міскантус, деякі сорти проса тощо) або дерева (верба, тополі та ін.). Таке біопаливо (другого покоління) виробляють способом термохімічної конверсії біомаси (біодизель) або бродіння (біоетанол із целюлозовмісної сировини). Технології для виробництва біопалива другого покоління (біоводенню, біоетанолу, диметилфурану, біодиметилового ефіру, суміші спиртів, біодизелю) ще остаточно не відпрацьовані. Третє покоління біопалива вироблятимуть скоріше за все з водоростей, біомасу яких можна успішно переробляти за допомогою кожного з відомих способів. Зважаючи на такий поділ, у спеціальній літературі біомасу першого покоління і біогаз ще пропонують називати як «традиційні відновлювальні джерела енергії», а біомасу другого і третього покоління – «нетрадиційні відновлювальні джерела енергії».

Так у чому ж полягає сутність поняття «біомаса»? Зазначимо, що, за влучним твердженням Ю. М. Рудь, міжнародні правові норми закріплювали такі дефініції поняття «біомаса»: – біорозкладна фракція продуктів, відходів та осадів від сільського господарства (включаючи рослинні і тваринні речовини), лісової і спорідненої з нею промисловості, а також промислових і комунальних відходів (Директива Європейського Парламенту й Ради 2001/77/ЄС від 27 вересня 2001 р. про створення сприятливих умов продажу електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, на внутрішньому ринку електричної енергії); – частка продукції, що зазнає біологічного розкладу, відходи й залишки від сільського господарства (включаючи рослинні і тваринні речовини), лісництва і споріднених галузей промисловості, а також частка промислових і міських відходів, що зазнають біологічного розкладу (Директива Європейського Парламенту та Ради 2003/30/ЄС від 8 травня 2003 р. про стимулювання використання біопалива та інших видів відновлювального палива для потреб транспорту). З огляду на те, що з 1 січня 2012 р. названі Директиви скасовано, сьогодні біомаса визначається частиною продуктів, яка підлягає біологічному розкладенню, відходи й залишки біологічного походження, що отримуються із сільського господарства (враховуючи речовини рослинного і тваринного походження), лісового господарства й суміжних галузей, враховуючи рибальство й аквакультуру, а також частина промислових і міських відходів, що підлягає біологічному розкладенню (Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 р. про заохочення до використання енергії, виробленої

з відновлюваних джерел, якою вносяться зміни до Директив 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС, які в подальшому скасовуються) [2, с. 15–20].

В Україні було прийнято велику кількість актів законодавства, покликаних врегулювати правовідносини у сфері виробництва біопалива. Окрім актів загального спрямування, таких як Земельний кодекс України, Податковий кодекс України, було прийнято також і цілий ряд спеціальних нормативно-правових актів, серед них Закони України: «Про альтернативні види палива»; «Про альтернативні джерела енергії»; Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку виробництва палива з біологічної сировини» від 26.09.2003 р., а також Програму розвитку виробництва дизельного біопалива, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.2006 р. № 1774; Концепцію Державної цільової науково-технічної програми розвитку виробництва та використання біологічних видів палива, затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.02.2009 р. № 276-р та ін.

Аналіз вказаних актів дає підстави говорити, що на жаль, кількість прийнятих документів не перетворюється в якість. Всі згадані нормативно-правові акти страждають на типові «хвороби» притаманні актам законодавства нашої держави: колізійність, декларативність, і, як наслідок – відсутність реального впливу на суспільні відносини, наявність зайвих і невдалих дефініцій [3, с. 196–197].

Отже, Біомасу як термін у правовому вимірі регулювання відносин виробництва біопалива можна визначити як невід'ємний компонент, який є фундаментальною основою сутності біопалива, цінність якого полягає у зміні своєї форми шляхом біологічного розкладу.

Список використаної літератури:

1. Оболенська С. А. Правове регулювання виробництва біопалива сільсько-господарськими товаровиробниками в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. С. А. Оболенська; кер. роботи В. Ю. Уркевич; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 20 с.
2. Пастух А. В. До питання про об'єкти правовідносин щодо вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*: зб. наук. пр. 2015. Вип. 68. С. 346–360.
3. Голомозий Є. В. Деякі правові проблеми виробництва біопалива в Україні. *Форум права*. 2013. № 1. С. 196–200.

Ключові слова: біопаливо, біомаса, відходи, альтернативна енергетика, джерела енергії.

Ключевые слова: биотопливо, биомасса, отходы, альтернативная энергетика, источники энергии.

Key words: biofuels, biomass, waste, alternative energy, energy sources.

Наукове дослідження здійснене у рамках виконання проекту «Альтернативна енергетика» в Україні: шляхи законодавчого стимулювання», за підтримки Національного фонду досліджень України.